

Retspsykologi

Preben Bertelsen
Psykologisk Institut
Aarhus Universitet

Internet-version marts 2001

Publiceret på Preben Bertelsens hjemmeside som findes via <http://www.psy.au.dk>

Der kan gives en mere snæver og en mere bred definition på retspsykologi. Snævert defineret er retspsykologi en *klinisk* videnskabelig aktivitet, der arbejder med klinisk praksis inden for retssystemet. Bredt defineret er retspsykologi *enhver* videnskabelig psykologisk aktivitet, der bringer psykologisk viden og praksis i almindelighed i anvendelse i retssystemet.

Retspsykologien kan beskrives ved det væld af forhold og områder inden for retsområdet, som den kan bidrage til med viden og interventionsmetoder.

Kriminalitet og forebyggelse heraf. Politiuddannelse, herunder f.eks. konflikthåndtering. Profileret af gerningsmandens personlighed ud fra fund på gerningsstedet. Udvikling af diagnostiske redskaber og undersøgelsesmetoder til mentalundersøgelser mhp. at fastslå en persons tilregnelighed i gerningsøjeblikket og vurdering af om en person er strafegnet. Vidnepsykologisk teori- og metodeudvikling mhp. indsigt i vidners evne til at huske og afgive korrekte/troværdige vidneudsagn – herunder specielt også afhøring af børn i misbrugssager Offerets psykologi (omfanget og arten af krænkelse, psykologiske skader og tort). Familieretlige forhold (skilsmisser, tvangsfjernelse af børn, omsorgssvigt, børns tarv). Risikovurderinger (vil en voldsmand fortsat være til fare for andre, vil en psykiatrisk patient forsat være til fare for sig selv etc.). Psykologisk behandling af fanger, indsigt i fangermiljøer og fængselsamfundets indflydelse på enkeltindividet, uddannelse af fængselspersonale med henblik på sådanne psykologiske problemstillinger. Teori- og interventionsudvikling mhp. forvaring, behandlingsdomme.

Et centralt spørgsmål i forbindelse med en nærmere bestemmelse af retspsykologien er, om den står i et såkaldt *udvendigt* eller et *indvendigt* forhold til retssystemet, retsvidenskaben (den videnskabelige undersøgelse af og teoriudvikling vedrørende hvad ret og retssystem i det hele taget er for noget, hvordan det fungerer i sig selv og i samfundet) og retspolitikken (omtanke og beslutning vedrørende hvordan ret og retssystemet bør være og fungere).

Opfatter man retspsykologien som stående i et *udvendigt* forhold til retssystemet og retsvidenskaben, så mener man, at retspsykologien kan *assistere* i retslige sammenhænge. F.eks. mener man her, at tilregnelighed er et retsligt begreb og ikke et psykologisk: uanset hvilken type af diagnose og erklæring om en persons tilstand en mentalundersøgelse kommer op med, så er og forbliver det op til retssystemet, at fastlægge om man vil opfatte denne tilstand som tilregnelig, og dermed om man vil mene at personen (sindssyg eller ej) med tilstrækkelig viden og vilje var ansvarlig for det, han gjorde, til at blive retsforfulgt. Ifølge et sådant udvendighedssynspunkt er det altså ikke op til andre videnskabelige eksperter, heller ikke retspsykologer, at fastlægge, hvad der skal forstås ved tilregnelighed, og

retspsykologien kan i bedste fald blot assistere retten i den samlede vurdering af om en tiltalt var tilregnelig. Ifølge udvendighedssynspunktet er det ligeledes heller ikke op til andre videnskabelige eksperter så som retspsykologer at bestemme det formålstjenlige i straf. Hvordan samfundet og domstolene vil fastlægge, hvad der skal straffes og hvordan, bestemmes igen suverænt inden for retsregi. Derimod kan retspsykologer assistere i forbindelse med afvikling af fængselsdom, anbringelser, behandling, tilsyn

Opfatter man derimod retspsykologi som stående i et *indvendigt* forhold til retssystemet og retsvidenskaben, så mener man

- (1) at der findes *et fælles område* eller *domæne* i den menneskelige tilværelse (samlivsmæssigt, kulturmæssigt, samfundsmæssigt), som de to videnskaber
- (2) kan genstandsmæssiggøre, empirisk identificere og undersøge, samt teoretisk begrebsliggøre på en kompatibel måde, således at de
- (3) i hver deres perspektiv, givet ved hver deres typer af erkendelsesinteresse og praktiske opgaver, kan bidrage med kompatibiliseret specialviden, der kan akkumuleres i fælles overordnet teoretisk indsigt.

I et sådant ægte tværvideenskabeligt forhold akkumuleres der viden i form af en mere overordnet almen teoretisk indsigt i det antropologiske domæne. En indsigt der på sin side giver os et overordnet fælles grundlag for at kunne svare på sådanne spørgsmål, som hvad der egentlig gør en lov og et lovsystem menneskeligt retfærdigt, hvad der dybere set skal forstås ved tilregnelighed og dette at handle med forsæt, viden og vilje og hvad der er formålstjenlig og menneskeligt retfærdig sanktion må indgå videnskabelig indsigt i mennesket og dets tilværelse.

Litteratur til uddybning:

Bertelsen, P. (2003). Om det tværvideenskabelige forhold mellem Retsvidenskab og Psykologi. *Bulletin fra forum for antropologisk psykologi, nr 12*. Psykologisk Institut, Aarhus Universitet